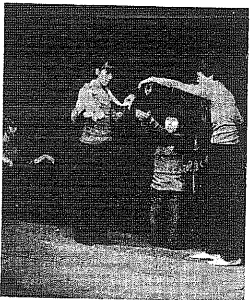

původním školením výtvarnice, vedoucí loutkářských souborů Ústředního domu pionýrů a mládeže Julia Fučíka v Praze. Odchovála v nich nekonečnou řadu dětí, s nimiž začíná ve velmi utlém věku, někdy už v pěti letech. Z jejich dětských loutkářských souborů, s nimiž pracuje už od 1. poloviny 50. let, se zrodily i soubory mládežnické (soubory H. Budínské patří k těm, v nichž se některým členům zalíbí natolik, že je po dovršení předepsané věkové hranice prostě nevypudíte). Jsou to soubory Paraple a Skupina P. S. Některé bývalé děti ze souborů jsou už dnes členy ústředních poradních sborů a porot. Hana Budínská zdramatizovala pěknou kupu povídek a veršů z dětské literatury – jen v prvních dvou sbornících Dětské loutkové divadlo (nakl. Albatros, Praha 1980 a 1983) najdete od ní deset prací, úprav, dramatiček, her na motivy i původních textů. Z nich Komedianti stáli kdysi na počátku nového období přehlídek; soubor Hany Budínské je hrál na, dalo by se říci, nulté, zkusmé přehlídce dětských divadelních souborů ve Zdrávu nad Sázavou v roce 1971. Hana Budínská napsala samostatně nebo s někým dalším celou řadu metodických prací, z poslední doby je to například „metodicka“ k odznaku odbornosti Loutkář (MF, Praha 1978), se Soňou Pilkovou vydala v Mladé frontě Čtyři barevné kapy – náměty pro činnost oddílů jisker (Praha 1979), předloni jí v ÚDPM JF vydali kartoteku cvičení, her a improvizací pro dětské loutkářské soubory K činnosti zájmových kroužků loutkového divadla (kteřou si můžete objednat přímo v ÚDPM JF, Havlíčkovy sady 58, 120 00 Praha 2). Umí toho spoustu, jen na ni moc nehartuste a nechvátáte, nemá to ráda. To asi proto, že pochází ze zadumané Vysočiny.

Eva Machková

JAK SI MOŘSKÝ KONIK, MOŘSKÁ JEHLA A HVEZDICE UDELAJI MALÉ MILÉ MORE

děti hrají divadlo

Zní to, pravda, trochu podivně. Ale nemohu si pomoci: Byl právě začátek listopadu, když jsem přinutil HANKU BUDÍNSKOU, aby si se mnou sedla k magnetofonu a požádala jsem ji o velice nevděčnou věc – vytvořit mšůstek mezi loňským rokem, kterému na této dvojstraně dominovala anketa o tom, jaké jsou vlastně dnešní děti (č. 7, 8, 9 a 11), a rokem novým, který by měl mimo jiné (ostatně ve smyslu nového

víc možností k pohybu. Když děti celý půl den a často ještě déle sedí na jednom místě, tak zcela logicky touží po tom se proskákat, rozhybat se, zablblnout si. Na to bychom zapomínat neměli.

Potom bych řekla – prostě legraci, srandu. Ale to platí pořád. To si říkám od počátku, i když si myslím, že dneska potřebují děti i humor dvojnásob.

LISTOPADOVÉ ŘEČI DO NOVÉHO ROKU

náзву rubriky) oslovit i ty, kteří zkušenosti v práci s dětmi teprve získávají. Obecné úvahy se střídaly se staršími i docela čerstvými zkušenostmi i se zcela osobními vzpomínkami, a tak to, co posíláme do nového roku, dostalo nakonec podobu mozaiky. Budiž toto povídání také tak čteno:

„Za skutečně nové pozitivní vlastnosti bychom mohli považovat informovanost dnešních dětí...“ čtu ve shrnutí ankety v Loutkáři v čísle 9. Já si myslím, že děti jsou skutečně více informované, než bývaly děti před lety. Ale uvědomila jsem si, že jejich poznání je strašně zprostředkované. Děti jsou informované jen z televize, nejvýš z rozhlasu, ale chybí jim vlastní, osobní zkušenost. V tom je velká chyba. Dalším problémem je i to, že většina informací na děti doléhá ve chvíli, kdy jsou před televizí samy. Kdyby rodina alespoň některé věci sledovala s dítětem, a pak si o nich začala povídat, tak to s touto povrchností nebude tak tragické.

Já si myslím, že někdy asi jdeme cestou nejmenšího odporu, protože po dětech málo chceme. Kdybychom je nepodceňovali, zjistili bychom, že taký leccos dokáží. Ale nás to vlastně ani nenapadne. Víš, co mám na mysli? Třeba to, když jsem si říkala: Dneska děti nejsou schopny toho opravdového praktického života, jakého byli schopny děti v mých souborech před dvaceti pětadvaceti lety, když jsme podnikali putovní tábory s poštáckým vozem. Říkala jsem si – to bych si s dnešními dětmi netroufla. Ale on je to nesmysl. Protože jsem to až do nedávna se současným souborem nezkusila. A pak jsme vyrazili na víkendové předkaplické soustředění do Ostrovcu u Pelhřimova, kde jsem jim řekla, že se budou o jídlo a o topení starat se všim všudy sami. A ono to perfektně vyšlo. Asi budu muset tyhle věci podnikat i s mladšími dětmi. Soustředění tohoto typu jsou velice užitečná nejenom proto, že objevíš v dětech, co hys u nich nečekal, ale i proto, že jim vlastně dáváš příležitost projevit se za sebe a pak i za partu.

Co dnešní děti nejvíce potřebují? Mnohem

TAKHLÉ ZAČÍNÁ SOUTBOUR, KTERÝ LONI VYSTOUPIL V KAPLICI S PORADEM TRINÁCTKA PRO OSMÍCKY

U malých dětí to přímo vidíš: když uděláš nějaký fórek, když je nějaká legrace, hned pokřeje.

A to samozřejmě souvisí taky s hravostí, kterou potřebují úplně všichni – od malých po ty velké.

A pak velice potřebují být spolu. Ne že by po tom oni samy toužily. Ale potřebují to pro další život. Naučit se být spolu, naučit se žít v kolektivu.

Udělála jsem si přímo konička z toho, že čtu dětem věci nad jejich věk. Teď se chystám číst třetáckým texty vložené pro dospělé, speciálně básničky. Protože si myslím, že děti jsou schopny mnohem víc pochopit, než očekáváme. Ale to samozřejmě nestačí jim například básničku jenom přečíst. To se o ní s nimi musíš bavit. A vždycky na tahle mrnata zabírá takové to málem až detektivní pátrání: Co v básničce objevili? Čeho si ještě všimli? Je to pro ně zase hra. Kdybych o tom suše mluvila, tak z nich pochopitelně nedostanu skoro nic.

Speciálně ty malé fascinuje, když jim dáš najevo, že jsi ochotný se s nimi bavit o záležitostech dospělých. Proto si občas s velkým zájmem poslechnou dospělou poezii. Protože mají pocit, že je to něco víc, než

co se jim normálně servíruje. Ze tady jde najednou už o věci jaksi „na úrovni“.

Na partě dětí, které jsem vloni přestala věst, protože vyšly z osmiček, a které jsem vedla od pěti let, jsem si uvědomila, že jsem s nimi vlastně neměla žádná velká problémy v pubertě. Nevím, čím to bylo doopravdy, ale myslím si, že to bylo i tím, že jsem s nimi začínala právě v tom předškoliním věku, že jsme se tedy znali tak dlouho, že ke mně měli velkou důvěru a vztah. Se všemi předcházejícími partami, s kterými jsem začínala pracovat až ve třetí třídě, bývala puberta strašlivá. Často jsem si s nimi v tomhle období vůbec nevěděla rady. A to jsem s těmito dětmi nezažila. Ani v nejmenším.

Když srovnávám dnešní malé děti z kroužků, které vedu, s dětmi, které už mě začínaly před devíti osmi lety, uvědomila jsem si, že s tou „starší“ skupinou bývaly mnohem větší problémy než s dnešními dětmi. U několika dětí se mi tehdy na první schůzce (to jim bylo tak pět a půl roku) stalo, že brečely a nechťely dovnitř, nechťely opustit rodiče. A brečely pak třeba i několikrát. A u té nové party k tomu vůbec nedošlo. Může to být samozřejmě i tím, že jsem trochu poučená zkušenostmi. Protože se zapojili spolu s těmi novými dětmi jsem si připravila několik her, v nichž se zapojili spolu s dětmi i rodiče. Například jsme vytvořili dvojice rodič – dítě, rodič odešel za dveře a dítě mělo vzpomínat, co měl táta nebo máma na sobě. A tak dál. Zřejmě to bylo velice užitečné a potřebné. Děti se necitily hned tak odtřeně od rodičů a rodiče zároveň nakoukli do práce v kroužku.

Velice příjemné je, že jsem s rodiči ve stálém kontaktu. Jednak rodiče museli zpočátku děti vodit do kroužku, a některé je ještě dodnes vodí. Ale kromě toho obáme taky na jednu věc: tak dvakrát do roka pozveme rodiče na jakýsi náhled do práce kroužku. Takže přímo před zraky rodičů se odehrávala např. jedna schůzka – to napoprvé, a napodruhé už jsem třeba udělala malou výstavku z toho, co děti malovaly, pak zas děti předvedly takové malé vystoupeníčko – jen pro rodiče. Tahle spolupráce s rodiči se mi vyplácí i proto, že dnes nemám problém, který jsem mívala dřív: Když dítě dostane špatnou známku nebo poznámku ve škole, tak mu rodiče nezakážou schůzku.

Když uvažujeme o tom, jaké jsou děti dnes, a jaké byly před lety, děti obdobného věku, musím si nutně položit ještě jednu otázku: Změnily se děti, nebo já? Mnoho rozdílů vyplývá opravdu z věku toho, kdo s nimi pracuje. Každý věk má svůj klad. Když jsem začínala, byla jsem úplně nezkusená, dělala jsem prostě náhodně a citem. Protože jsem byla v podstatě jenom o pár let starší než děti, které jsem vedla, tak jsme vlastně vymýšleli všechno společně. Byl to úplně jiný vztah než mezi mnou a dnešními dětmi. Pro ně už jsem v podstatě babka. Protože, co si budem povídat, každý, komu je víc než dvacet, je pro děti starý. Tenkrát jsem nikdy neměla nic promyšleného, protože jsem ani nevěděla, jak to promýšlet. Vždyť nikde nic nebylo, s dětmi se tenkrát teprve začínalo. Zkrátka

jsem si „jela“, jak mi napadlo. Dneska by to člověk nemohl dělat už proto, že má něco za sebou, a hlavně by si připadal strašně nezodpovědný. A protože jsem tehdy nikdy nevěděla předem, na čem v souboru budu pracovat, tak jsem si na začátek roku, to znamená na září, říjen, listopad a prosinec, musela vymýšlet něco jiného než přípravu představení. Hráli jsme si, improvizovali, dělali etudy... Jenomže jsem najednou zjistila, že právě to jiné je velice potřebné, užitečné (dnes by se tomu říkalo dramatická hra). Ale původně to byla vlastně z nouze čtenost. Teprve pak jsem si z toho začala vytvářet systém, zjišťovala jsem, že mně některé věci chybějí, a tak jsem si je začala doplňovat. A pak jsem také začala přesvědčovat i další lidi o tom, že to není vůbec žádná ztráta času. Zeť začnou dělat tvořivou, aktivní práci na čemkoliv, v kterémkoli okruhu činnosti, i zdánlivě úplně odtažitou, vzdálenou, tak se jim potom zhodnotí ve vlastní práci na představení.

Tenkrát mně nezbyvalo nic jiného, než že jsem se nechávala inspirovat dětmi, kdežto teď už to ho vim tolik, že už se snažím spíš já inspirovat je. V tom vidím dost zásadní posun. Nemůžu říct, co je lepší. Protože tu hraje velkou roli jednak věk, ale také zkušenost – to se nedá pominout. Nelze poručit mladému člověku, aby dělal takhle, a staršímu naopak, aby dělal jinak. Ale kde najít ideální řešení? Asi někde mezi tím: v co největší míře se nechat inspirovat dětmi, ale zároveň přece jenom sami v co největší míře inspirovat je.

Co bych doporučila vedoucímu, který právě začíná pracovat s dětmi? Především, aby ho to bavilo. Když ho to nebude bavit, ať toho nechá. Vždyť já jsem byla úplně nezkusená, nebyla jsem žádný pedagog, neměla jsem absolutně žádné vzdělání na to, co jsem dělala. Ale myslím, že jedině proto, že mě to osobně strašně bavilo, jsem to mohla dělat. Tohle člověk nutně přenese na děti.

A každému doporučuji, ať se jede podívat do Kaplice, na národní přehlídku dětských souborů, protože tam uvidí, co všechno lze s dětmi dělat, a dostane chuť do práce.

To je myslím snad ještě důležitější než doporučovat, aby si někdo něco přečetl. Protože kdo bude mít tohle za sebou, tak pak už sám od sebe začne číst a hledat. A ať čte cokoliv. Když já jsem začínala, tak literatura k dramatické výchově neexistovala. Tak jsem četla všechno v Loutkáři – i o profesionálech, a já nevím čem, a ze všeho jsem si něco odnesla. Od té doby tak čtu dětské časopisy, dětskou literaturu, Zlatý máj a pak i Estetickou výchovu, což jsou časopisy jen zdánlivě (ale opravdu jen zdánlivě!) vzdálené našemu oboru.

Přiznám se, že vůbec nechápu takové ty amatéry, kteří si vezmou Loutkáře a vyhledají si v něm jenom ty stránky, které jsou „vyhrazené“ amatérům, a to ostatní přeskóčí...

Útržky z listopadových řečí Hany Budínské do nového roku vybral JAROSLAV PROVAZNÍK

Snímky Luděk Richter

je nejen titul jedné ze tří slavných sbírek veršů pro děti, které koncem minulého století napsal J. V. Sládek, ale také název časopisu o dětské literatuře. U jeho zrodu v roce 1957 stál František Hrubín a řada dalších osobností dětské literatury, české literární kritiky a historie a české publicistiky. Kromě historických a kritických studií o naší i zahraniční (to už měně) literatuře pro děti má pravidelnou a obsáhlou recenzní rubriku, v níž lze vcelku dobře sledovat, co nového vychází pro děti v Praze o Bratislavě i v krajších nakladatelstvích. Ačkoliv je časopisem literárněkritickým, věnuje část místa také jiným oblastem umění pro děti (včetně loutkového divadla) a rovněž dramatické výchově dětí. Vydává ho desetkrát do roka nakladatelství Albatros v Praze.

TRINÁCTKA PRO OSMÍCKY

ESTETICKÁ VÝCHOVA

je měsíčník pro hudební, výtvarnou a obecně estetickou výchovu školní i mimoškolní; tak zni oficiální podtitul nepřilízí známého a mezi loutkáři téměř zcela neznámého periodika, vydávaného MŠ CSR ve Státním pedagogickém nakladatelství. Má dva velké bloky – výtvarný a hudební – v nichž najdete jednak články teoretické, jednak materiály veskrze praktické o inspirativní, nad nimiž každému neortodoxnímu vedoucímu dramatického a zejména loutkářského souboru „naskakují“ nové a nové nápady. Z posledních čísel: Mládý škola barev pro učitele, Význam pěvecké výchovy v hudebněvýchovné práci s kolektivem, Majlujeme pohádkový strom, Hudeba v rodině, Hlavní zásady zpěvní pedagogiky, Grafické ilustrace Máchova Máje. Nevyužitě možnosti (K nové koncepci mimoškolní estetické výchovy), Kalendář přírody na paletě.